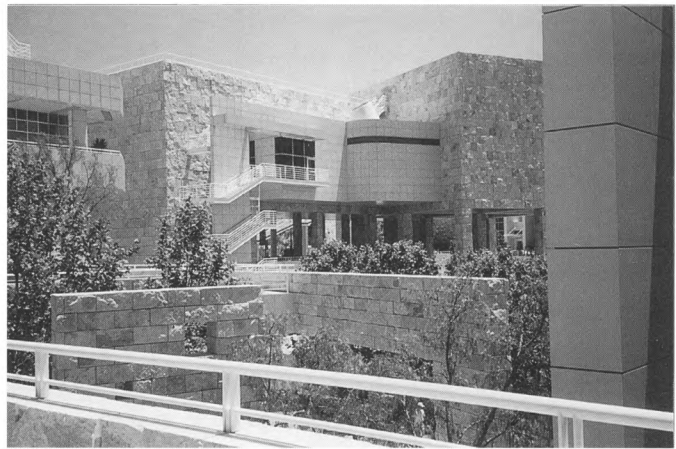

S PUTOVANJA PO AMERICI

Mr. sc. *Snježana Pintarić*
 Muzej suvremene umjetnosti
 Zagreb

Pisati običan izvještaj o stručnom posjetu američkim muzejima i muzealcima vjerojatno ne bi samo po sebi bilo zanimljivo štivo za časopis poput *Informatice Museologice*, da se nije radilo o izuzetno interesantnom programu koji je nama sudionicima omogućio da pored načina rada muzejskih institucija upoznamo i veoma složeni sistem američkog financiranja u kulturi, kao i organizaciju sustava zaštite spomenika. International Visitor Program, koji provodi američki State Department, bio je osmišljen upravo za nas muzealce i kolege koji rade u državnoj upravi na poslovima zaštite spomenika ili financiranja muzeja. U relativno kratkom vremenu od samo tri tjedna stekli smo maksimum informacija s ovog područja, posjetili smo krovne financijske institucije, National Endowment for the Arts (Državna zaklada za umjetnost) i National Trust for Historic Preservation (Državna zaklada za zaštitu spomenika), neke od najznačajnijih državnih i privatnih muzeja (Smithsonian Museum i Getty Center), nacionalne parkove (Indijanski rezervat u Oregonu, Yellowstone Park) i zaštićene gradske jezgre (New Orleans), ali i male privatne muzej (American Advertising Museum) i tek nedavno otvorene muzeje, za koje bismo mogli reći da su još u eksperimentalnoj fazi (Museum of Radio and Television u Los Angelesu). Uza sve to bilo je dovoljno vremena i za razgovore s kolegama muzealcima o funkcioniranju muzeja i načinima prikupljanja novca za raznovrsne aktivnosti. Vrlo je teško govoriti uopćeno o dojmovima, no, nemoguće je ne primijetiti velik broj posjetitelja koji u sklopu najrazličitijih programa posjećuju muzeje, zatim tu je izuzetno visok stupanj prisutne tehnike koji naročito fascinira u Muzeju radija i televizije, a veoma je zanimljiva i pojava ogromnog broja volontera koji se uključuju u muzejski rad. Sustav financiranja u kojem se direktori pojavljuju kao menadžeri koji ulažu novac donatora u dionice, te na taj način dosežu milijunske iznose dobiti, također nam ukazuju na neiskorištene mogućnosti samostalnog financijskog poslovanja. Kada govorimo o američkom modelu financiranja u kulturi, moramo imati na umu da u Sjedinjenim Američkim Državama ne postoji Ministarstvo kulture niti na saveznom niti na državnim nivoima. Postoji nekoliko važnih institucija koje se financiraju direktno iz državnog proračuna (kao npr. Smithsonian Museum), a manji dio kulturnih zbivanja financiraju gradski i okružni uredi za kulturu. Na državnoj razini treba spomenuti postojanje Državne zaklade za umjetnost koja s iznosom od milijun dolara pomaže programe

Pogled na Getty centar, Los Angeles
 Snimila: *Snježana Pintarić*

diljem Amerike. U usporedbi s iznosom od 11 milijardi dolara privatnih sredstava (od toga više od polovice novca dolazi od pojedinaca!) što se ulaže u kulturu, jasno je da državni novac ne može značajnije utjecati na zbivanja u kulturi, kao što je to slučaj kod nas. Direktori muzeja posvećuju jako puno vremena prikupljanju sredstava – od organiziranja “animacijskih” akcija za upravna tijela i sponzore (putovanja, posjeti velikim izložbama, svečane večere) do suradnje sa savjetničkim kućama u vezi sa sigurnim investiranjem muzejskog novca (najčešće se ulaže u sigurne dionice na financijskom tržištu kao što su npr. dionice velikih banaka). S druge strane, da bi se smanjili troškovi poslovanja, ali i da bi se djelovalo korisno za društvenu zajednicu do neslučenih se mogućnosti razvija suradnja s volonterima na najraznovrsnijim poslovima – volonteri rade u muzejskim dućanima, čuvaju izložbe i rade kao vodiči, pomažu u pedagoškim akcijama (odvođe ljeti djecu u muzejske kampove), ali i zauzimaju istaknuta mjesta u menadžerskim timovima.

Slična je situacija i na području zaštite spomenika. Budući da iznad svih zakona vlada zakon o zaštiti privatnog vlasništva i privatnog poduzetništva, imaoca spomenika kulture ništa ne sprečava da sruši zaštićeni spomenik. Svjesni nedostataka takve zakonske regulative mnogi su gradovi uveli dodatne propise koji štite spomenike (New Orleans, Chicago), no, ipak se težište zaštite ostavlja privatnoj inicijativi, skupljanju sredstava za premještanje ugroženog spomenika ili za njegovo održavanje (veoma je zanimljiv tkz. Affordable Housing Program, program koji subvencijama potiče stanovanje u historijskim zgradama), ili se poduzimaju akcije za osvještanje stanovništva putem javnog djelovanja tj. medija. Najveća neprofitna privatna institucija koja financira projekte zaštite spomenika upravo je National Trust for Historic Preservation sa svojih 250.000 članova i budžetom od 15.300.000 dolara, što nije mnogo s obzirom na cjelokupno područje Amerike na koje se odnosi, stoga velik dio posla i na tom polju ostaje volonterima.

Ekspanzija muzeja u Sjedinjenim Američkim Državama fenomen je u koji smo se i mi mogli uvjeriti. Iako nije zahvalno davati općenite ocjene, ipak bih nakon viđene skale velikog broja muzeja mogla istaknuti dva glavna dojma: dok s jedne strane zadivljuje tematska raznolikost novoootvorenih muzeja koja pokriva različita područja ljudskog života i djelovanja, a unutar kojeg smatram posebno zanimljivim muzeje koji pokrivaju tipično američke teme, s druge se strane nalaze umjetnički muzeji koji velikom većinom svi pate od iste boljke – svi bi željeli predstaviti upravo u tom njihovom muzeju cjelokupnu svjetsku povijest umjetnosti i shodno tome svi zapadaju u istu zamku skupljanja i izlaganja u vrlo kratkom i brzom kronološkom pregledu umjetnine od Grčke i Rima preko indijske budističke skulpture i kineskog laka i porculana do francuskih impresionista, a kolekcije obvezatno završavaju sažetim pregledom američkog suvremenog slikarstva. Ako nas to ne iznenađuje u muzejima koji su ipak izvan glavnih kulturnih metropola, kao što su Portland ili New Orleans, začuđujuće je kada istu situaciju zateknemo u jednom od najvećih američkih muzeja u čiju su gradnju i održavanje uložena ogromna sredstva (što je u krajnjoj liniji i rezultiralo fenomenalnom arhitekturom Richarda Meiera), u Getty Centru u Los Angelesu!

Ovaj kratki osvrt na umjetničke muzeje ipak ne bi bio objektivan kada ne bih spomenula vrhunske institucije kao što je čudesna Nacionalna galerija u Washingtonu ili izvanredna, studiozna i sveobuhvatna izložba stoljeća svjetske arhitekture koju je pripremio losangeleski Muzej suvremene umjetnosti. U Baltimoreu djeluje American Visionary Art Museum, čiji stalni postav outsiderske umjetnosti (kao i muzejski dućan s adekvatnom inventivnom ponudom!) zaslužuje najvišu ocjenu! S muzeološkog stanovišta, mnogo su, kao što sam već spomenula, zanimljiviji muzeji koji su izgradili drukčije koncepcije, a posvećeni su obradi novih tema. Jedan od muzeja koji je na cijelu grupu ostavio najugodniji dojam bio je Japansko-američki muzej u Los Angelesu. Muzej je smješten u multikulturalno naseljenu četvrt i govori o sudbini Japanaca tijekom Drugog svjetskog rata u Americi. Unutar suvremene zgrade novog muzeja arhitekt je uklopio neke elemente tipične japanske arhitekture kao što su drveni podovi, lagane papirnatne pregrade i vrt u unutarnjem dvorištu. U stalnom postavu postavljeni su originalni predmeti iz tadašnjih logora (cijele barake, mnoštvo osobnih predmeta itd.), a pojedine su dijelove postava osmislili umjetnici. Postav ne završava krajem Drugog svjetskog rata, već individualnim pričama istaknutih Japanaca danas. Osnivanjem ovog muzeja na, ponavljam, isključivo privatnoj inicijativi, japanska je zajednica željela upozoriti na probleme iz prošlosti, ali i ukazati na razumijevanje za tada nastalu situaciju i pokazati putove za razrješavanje eventualno zaostalih konflikata. Pored profesionalnosti s kojom su obrađeni izložci i prikazani pojedini problemi, muzej osvaja duhom tolerancije i entuzijazmom zaposlenih kolega.

High Desert Museum pokraj malog gradića Bend u Oregonu u svom stalnom postavu i povremeniim izložbama također obrađuje složene probleme indijanske zajednice od vremena doseljavanja do danas zadirući u sve oblike životne svakodnevice – od tradicionalnog načina liječenja bolesti u indijanskim plemenima, preko umjetničkog izražavanja nekad i danas, do nezaobilaznih eko-tema, ali i bolnih problema casina kao glavnog izvora zarade današnjih Indijanaca. Sama je zgrada muzeja izuzetno uspješno rješenje uklopljeno u prekrasan pustinjski pejzaž u čijoj arhitekturi prevladavaju drvo i staklo, a zelenilo i voda prolaze kroz zgradu te su ambijenti i diorame stalnog postava gotovo doslovce postali dio okoliša. Stalni postav se nastavlja i izvan zgrade na velikom arealu u kojem ima dovoljno prostora i za mali zoološki vrt. Muzej pored izvrsnih zbirki s prekrasnim materijalom krasi i odlična edukativna djelatnost.

Svakako treba spomenuti i eksperimentalni Dječji muzej u New Orleansu – muzej bez pravog fundusa, ali s puno predmeta i zanimljivih sadržaja koji animiraju djecu (i roditelje) i kroz igru ih uče osnovnim pojmovima u fizici, matematici, ali i svakodnevnom životu, kao što je ponašanje u trgovini, restoranu i sličnim situacijama, muzej koji zbog svega toga možda više sličí zabavnom parku i možda ne nosi s pravom ime “muzeja”, no, neodoljivo je simpatičan, a sudeći po broju posjetilaca očarao je i djecu i roditelje.

Posljednja tri muzeja s Muzejom radija i televizije povezuje zanimljiv podatak – svi oni prikupljaju građu isključivo na bazi donatorstva – Muzej radija i televizije uopće ne otkupljuje građu, već sklapa ugovore s radijskim i televizijskim kućama, kao i privatnim arhivima, koji mu besplatno ustupaju materijale, a prethodna su tri muzeja uspostavila tako dobre odnose s lokalnom zajednicom i sponzorima da građa takoreći svakodnevno pristiže u muzej.

Ako su u skupljanju građe uštedena određena sredstva, pri odabiru lokacije, izgradnji i opremanju Muzeja radija i televizije nije se uštedjelo! U elitnoj četvrti Beverly Hills gradnja je povjerena (ponovno!) slavnom Richardu Meieru, koji je i u ovom primjeru pokazao sve elemente karakteristične za njegovu arhitekturu – zaobljene arhitektonske forme uz pomoć promišljeno postavljenih otvora stvaraju dinamičnu igru svjetla i sjene koja oživljava potpuno bijele prostore. Muzej je opremljen najsuvremenijom tehnologijom te posjetitelj umjesto kroz niz soba sa stalnim postavom prolazi kroz studije s kompjutorima, televizijskim i video-ekranima i kabinama za slušanje radio-emisija. Muzej posjeduje i satelitsku televizijsku opremu pomoću koje se održava nastava na teme iz područja radija i televizije u školama diljem države. Ipak, najveću koncentraciju muzejskih osobnosti i muzealnih iskustava imali smo prilike susresti na 95. godišnjoj konferenciji udruženja američkih muzealaca održanoj od 14. do 18. svibnja u Baltimoreu. Na besprijeckorno organiziranoj konferenciji sudjelovalo je oko šest tisuća muzealaca, a

program je tekao bez ikakvih zakašnjenja i dobro nam poznatih izmjena u zadnji čas. U istoj zgradi održavao se i sajam prateće opreme za muzeje Museum EXPO 2000. Konferencija je nosila naslov Reflection Vision Change te su glavne teme u skladu s naslovom bile posvećene ulozi muzeja u 21. stoljeću, strateško planiranje razvoja muzeja na pragu novog milenija uz izazov novih medija i tehnologija. Međutim, veoma je velik broj izlaganja bio posvećen i manje zahtjevnim, ali zato izuzetno životnim temama iz prakse koje su djelovale vrlo poticajno na diskusiju. Veoma zanimljivim smatram naročito blok tema posvećen problemima mladih muzealaca, s jedne, i onih srednje generacije, s druge strane. Referati su obrađivali teme poput uvođenja mladog kolege u posao, pitanja mentorstva i njegova provođenja, socijalizacije u kolektivu. Ukratko rečeno "kako preživjeti prvu godinu"! Muzealce s pet i više godina staža muče drugi problemi i oni sami sebi postavljaju drukčija pitanja – želim li prijeći u upravu i preuzeti vodeći položaj, kako se priviknuti na način razmišljanja neprofitne ustanove ako dolazim iz gospodarstva, mijenjati posao ili ne? O brizi za pojedinca i ukupnu radnu atmosferu u muzeju svjedoče referati npr. na temu koliko multikulturalnost osoblja pridonosi zdravoj atmosferi u kolektivu, a brizi za posjetitelje i želji da ih se što aktivnije uključi u doživljavanje muzeja bio je posvećen cijeli niz na temu "aktivnog posjetitelja", uključivanja manjinskih grupa itd., itd.

Predavanja poput "Kako biti najbolji advokat svog muzeja?" pripremaju pak vodeće ljude za suradnju s političarima i predstavnicima uprave kako bi se postigli najbolji mogući rezultati u komunikaciji s predstavnicima političke i financijske moći.

Pored predavanja za muzealce organizirani su i sadržaji za predstavnike administracije i upravnih tijela koji prate rad muzeja – od predavanja za niže administrativno osoblje do seminara i okruglih stolova za direktore i članove upravnih odbora. Neprestano se vodi računa o tome kako motivirati osoblje, kako stvoriti što bolju atmosferu, kako postići što bolje rezultate. Analizira se rad i proces odlučivanja u upravnim tijelima, daju se prijedlozi i traže pravi putovi za njihov budući rad.

I na kraju, tek jedna usporedba s našom situacijom upravo kada govorimo o upravnim odborima. Kada se itko bavio pitanjem rada naših upravnih vijeća na tako ozbiljan i profesionalan način? Kada je itko sazvao članove upravnih vijeća naših muzeja i rekao im koja je točno njihova zadaća i koji su ciljevi kulturne politike koju bi trebalo provoditi? Tko se uistinu upitao postoje li problemi u funkcioniranju takvog sustava i, ako postoje, tko će ih kada i kako riješiti na dobrobit svih nas, i muzealaca i građana koji sve to financiraju?

Summary

From Travels in America

Through the experience and the impressions of a professional visit to American museums in May of 2000, the author introduces us to an interesting programme that has enabled participants to learn not only about the methods of work in museum institutions but also about the very complex American system of financing in culture and organising the system of protection of monuments.

It was also an occasion where the participants in the programme took part in a flawlessly organised conference called Reflection Vision Change with some six thousand museum professionals.

The main themes in line with the title were devoted to the role of museums in the 21st century, the strategic planning of museums on the eve of the new millennium along with the challenge of new media and technologies. Although many presentations were devoted to less demanding, but nevertheless vital themes from the practical operations of museums, they provided an impetus for discussion, like the block of themes devoted to the problems of young museum professionals on the one hand, and the problems of the middle-aged generation on the other. Furthermore, there were papers like "How to Be the Best Advocate of One's Museum?" that prepared the heads of museums for cooperation with politicians and administration representatives in order to achieve the best results possible in communication with representatives of political and financial power.